Socialstyrelsen

Uppföljning av våld i hälso- och sjukvård och tandvård

Information om individbaserad systematisk uppföljning av våldsutsatthet och våldsutövande i nära relation bland vårdsökande

Våld behöver uppmärksammas

Inom hälso- och sjukvården[1] har ansvaret att upptäcka våld i nära relationer hos vårdsökande uppmärksammats under lång tid.[2] Forskning visar att många utsatta men även utövare i nära relation har kontakt med hälso- och sjukvården utan att våldet uppdagas. I en kartläggning[3] av frågor om våld inom hälso- och sjukvården framkom att verksamheter främst ställer frågor om det finns indikation på våld, det vill säga vid direkt misstanke om att våld har förekommit. Kartläggningen visade också att verksamheter som rutinmässigt ställde frågor om våld kvalitetssäkrade arbetet med att fråga om våld i högre utsträckning än verksamheter som enbart frågade vid misstanke om våld.

Socialnämnden har ett ansvar att verka för att den som utsatts för brott och dennes närstående får stöd och hjälp.[4] En av förutsättningarna för att socialnämnden ska nå våldsutsatta och våldsutövare med erbjudande om skydd och stöd är att andra samhällsaktörer, såsom hälso- och sjukvården uppmärksammar våld i nära relationer. Den här foldern riktar sig till ansvariga i vården som ansvarar för kvalitet i det arbetet.

Uppföljning ger kunskap

Ett sätt att öka verksamhetens (t. ex. klinikens, mottagningens eller avdelningens) kunskap om upptäckt av våldsutsatthet och våldsutövande är att följa upp arbetet systematiskt under en tid. Med individbaserad systematisk uppföljning menas att en verksamhet, utifrån ett specificerat syfte, dokumenterar arbetet med enskilda patienter i specifika avseenden för att belysa och utveckla kvaliteten i verksamheten.

Individbaserad systematisk uppföljning skapar beprövad erfarenhet och är en viktig del i det systematiska kvalitets- och patientsäkerhetsarbetet. Individbaserad systematisk uppföljning kan resultera i ökad kunskap om patientgruppens erfarenheter och deskriptiva data om exempelvis hänvisningar till socialtjänsten för stöd. Med hjälp av individbaserad systematisk uppföljning kan verksamheten få vetskap om man frågar om förekomst av våld bland sina patientgrupper och om åtgärder vid upptäckt. Denna kunskap kan användas som underlag för verksamhetsutveckling och beslut om rutiner, resurser och prioriteringar.

Upplägg av en uppföljning

Möjlighet att sammanställa uppgifter är en förutsättning för individbaserad systematisk uppföljning. Inom hälso- och sjukvården finns egna journalsystem som i vissa fall redan innehåller uppgifter om våld. I sådana fall kan uppgifter om våld utifrån söktermer i journalsystem sammanställas på gruppnivå och ge underlag för att analysera förekomst av våld och åtgärder vid upptäckt. Ibland kan det dock vara så att det inte finns sökord för våld i journalsystemet, eller att uppgifterna inte går att sammanställa. Även om uppgifterna finns kan man vilja inkludera ytterligare uppgifter i journalsystemet om huruvida frågan om våldsutsatthet och våldsutövande ställts till patienterna. Om så är fallet kan verksamheten försöka

[1] Tandvården är inkluderad varje gång det framöver står hälso- och sjukvård
[2] SOSFS 2014:4
[3] Socialstyrelsen, Frågor om våld - En kartläggning av hur socialtjänsten och hälso- och sjukvården frågar om våldsutsatthet och våldsutövande samt användning av bedömningsmetoder, Socialstyrelsen; Stockholm, 2018
[4] kap. 11 § första stycket SoL

påverka journalsystemets utformning och funktioner men om det inte är möjligt kan uppföljningen genomföras vid sidan av journalsystemet. I små verksamheter kan kanske manuella noteringar vara tillräckligt.

Oavsett vilket tekniskt stöd som används följer här några råd inför att planera och genomföra uppföljning på ett säkert sätt för patienterna och där efter använda kunskapen:

- Innan ni börjar planera en uppföljning, undersök gärna om det finns verksamheter i regionen, exempelvis kunskapscentra, som genomfört individbaserad systematisk uppföljning inom våld i nära relation och vars erfarenheter ni kan ta del av.
- Formulera syftet med uppföljningen gemensamt i verksamhetens arbetsgrupp. Syftet kan till exempel vara att ta reda på hur ofta personalen frågar om våld under en given period och hur stor andel av de tillfrågande som uppger att de är våldsutsatta eller våldsutövande.
- Specificera vilka uppgifter som behövs för uppföljningen och inventera om de finns i nuvarande journalsystem och om de behöver kompletteras.
- Planera och förankra hur upptäckt av våldsutsatthet och våldsutövande ska bemötas och hanteras genom att till exempel undersöka att samverkan med externa aktörer är upprättad och fungerar.
- Bestäm om frågor om våld ska ställas med stöd av någon särskild metod.[5] Att uppmärksamma våldsutsatthet och våldsutövande systematiskt en period kan i sig innebära nya arbetssätt och därmed kräva förberedelser utöver planeringen av uppföljningen.
- Börja med den individbaserade systematiska uppföljningen i begränsad skala, till exempel genom att några särskilt intresserade medarbetare rutinmässigt ställer frågor om våld till alla vårdsökande under en månad. Värdera hur det fungerat för brukare och medarbetare och notera om någon förekomst av våld har identifierats.
- Planera nästa steg utifrån de inledande erfarenheterna.
- Låt de berörda medarbetarna dela med sig av sina erfarenheter av att fråga om våld inklusive hur patienterna uppfattar att få frågan. Samtala också om varför man eventuellt avstår från att fråga.
- Sammanställ uppföljningens resultat och återkoppla det till arbetsgruppen. Analysera gemensamt verksamhetens arbetssätt kring våldsutsatthet och våldsutövande.

På Kunskapsguiden finns många stödmaterial till hjälp för planering och genomförande av individbaserad systematisk uppföljning.

https://www.kunskapsguiden.se/SU-stod

[5] Se till exempel stödmaterial på ”https://nck.uu.se/kunskapsbanken/webbstod-for-varden/” Webbstöd för vården - Nationellt centrum för kvinnofrid (NCK) - Uppsala universitet (uu.se)

Här finns reglerna

Att följa upp och kvalitetssäkra verksamheterna inom socialtjänsten och hälso- och sjukvården är lagreglerat. För socialtjänsten finns reglerna i 3 kap. 3 § socialtjänstlagen (2001:453), och i 7 a § lagen (2001:424) om behandling av personuppgifter inom socialtjänsten respektive 12 § 10 i förordningen (2001:637) om behandling av personuppgifter inom socialtjänsten. Motsvarande regler med krav och förutsättningar för hälso- och sjukvården finns i 5 kap. 4 § hälso- och sjukvårdslagen (2017:30), i 16 § tandvårdslagen (1995:125) och i 3 kap. patientsäkerhetslagen (2010:659).

För såväl socialtjänsten som hälso- och sjukvården gäller också kraven i Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd (SOSFS 2011:9) om ledningssystem för systematiskt kvalitetsarbete. Socialstyrelsens föreskrifter ska tillämpas i arbetet med att systematiskt och fortlöpande utveckla och säkra kvaliteten (1 kap 1 §).

Lästips:

Systematisk uppföljning Beskrivning och exempel. Socialstyrelsen 2014. (https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/ovrigt/2014-6-25.pdf)

Om uppföljning inom patientsäkerhet.
https://patientsakerhet.socialstyrelsen.se/ledning-och-styrning/nationell-handlingsplan/uppfoljning-inom-patientsakerhet/

Uppföljning av våld i hälso- och sjukvård och tandvård
(artikelnr 2021-4-7338)

Publikationen kan även laddas ner från
www.socialstyrelsen.se

Socialstyrelsen

Foto: Scandinav Bildbyrå